

Antje Jackelén: Minnestal till Dag Hammarskjöld

Talare

Antje Jackelén
Ärkebiskop emerita

Datum

18 september 2021

Plats

Backåkra

Idag känns det angeläget och moraliskt viktigt att få hedra Dag Hammarskjölds minne, på 60-årsdagen av hans alldeles för tidiga död. Och inte bara minnas och hedra, utan också att få inspireras och lära av honom. För även om vi blickar tillbaka på Hammarskjölds liv och död, så gör vi det inte främst av nostalgiska skäl, utan för att få vägledning och perspektiv när vi tar ut kursen framåt. Det är ju knappast någon svensk som har spelat en så viktig roll inom internationell diplomati och politik som han. Det har sagts att det sannolikt är det största och svåraste ledarskapsuppdrag en svensk någonsin haft. Allt mer börjar vi inse att det som gjorde honom till en stor ledare inte är hans otaliga resor jorden runt med svåra förhandlingar och balansakter under det kalla kriget med mera, utan snarare hans moraliska ledarskap och ödmjuka självreflektion. Han blev FN:s andra generalsekreterare i en turbulent tid, under kalla kriget. Många konflikter och händelser krävde hans uppmärksamhet. Han var en skicklig diplomat, han omdanade FN:s högkvarter, med meditationsrummet som ett ännu verksamt tecken på de värderingar han stod för, han arbetade för kärnvapennedrustning och hans ansträngningar i till exempel Suez-krisen, konflikten i Libanon och Laos är vida kända och erkända. Han var en arbetare i fredens tjänst. Men att hedra Hammarskjölds minne handlar alltså inte bara om att blicka tillbaka eller skapa ett idolporträtt, utan om att fortsätta arbetet för varje människas värdighet och för fred. Även om hoten och svårigheterna ser annorlunda ut idag, är den uppgiften lika viktig för mänsklighetens överlevnad som för 60 år sedan. Jag läste Vägmärken som ung. Jag har en speciell historia med honom — som 21-årig student i Tübingen deltog jag i en seminarierie om den mystiska erfarenhetens teologi, och där dök Hammarskjöld upp som en av de mystiker som vi tittade närmare på. Det var då jag läste Vägmärken, Zeichen som Weg i pocket. Spänningen mellan identifikation och främlingskap fängslade mig. På den tiden var nog Hammarskjölds bok Vägmärken mer känd utomlands än i Sverige. Jag minns min förvåning när jag för nu ganska många år sedan för första gången besökte Backåkra och frågade efter Vägmärken. De kände inte till boken... Det var nog inte bara här Backåkra som boken då behandlades

styvmoderligt. I Dagens Nyheter recenserades Vägmarken av Olof Lagercrantz. Denne kallade Hammarskjöld ”det sekulariserade Sveriges överstepräst” och skriver till och med ”det var lyckligt att Dag Hammarskjöld fick dö innan Kristusdrömmen kom att rycka honom ännu längre bort från verkligheten.” Sedan dess har vi sett en utveckling där Hammarskjölds inre liv har fått ökad betydelse. Det har, som hos mitt 21-åriga jag lett till igenkännande och själsfrändskap, till en fördjupad insikt om att lyckat ledarskap inte bara har med konkret hantverk att göra utan i mycket hög grad också med andliga kvaliteter som motståndskraft och mognad. Den insikten har tagit sig många uttryck: meditationer, språk och poesi, pilgrimsvandringar. Vi har fått syn på naturens och viddernas betydelse för vårdandet av våra inre landskap. Fast vi inte alltid är medvetna om det, lever de yttre landskapen och vårt inre landskap i symbios med varandra. Naturen är inte ett objekt utan ett subjekt. Det visste Hammarskjöld och det levde han här i Backåkra likaväl som i Abiskos fjällvärld. Han omfamnade inte bara Sverige från norr till söder, utan hela världen. Han fångar själv sambandet mellan det inre och yttre på ett utmanande sätt i ett vägmärke: ”Vägen till helgelse går i vår tid med nödvändighet genom handling.” Och på den vägen fanns makter som hade helt andra avsikter. Så fick han betala det yttersta priset i uppfyllelsen av sin livsuppgift. I portföljen som han hade med sig in i döden fann man den översättning av Martin Bubers ”Jag och du” som han just då arbetade med. Där låg också Nya testamentet, Psaltaren och FN-stadgan. Till skillnad från Olof Lagercrantz då har vi nog idag ändå lättare att se att han var en skicklig diplomat, inte TROTS sin kristna tro utan I OCH GENOM den. Hammarskjöld såg tidigt att samhället är beroende av människor med en vision. Den inre kampen är en förutsättning för kampen för fred. Eller med ett av hans mest älskade vägmärken: ”Den längsta resan är resan inåt”. Igen: det inre och det yttre måste höra samman och samverka för att människan ska vara en hel människa. Ett stort yttre förutsätter ett rikt inre. En ledare behöver andliga rötter. I Hammarskjölds fall var dessa rötter relationen till Jesus Kristus. Hans mod, integritet och engagemang var frukter av hans tro och andliga liv. Och inte är detta andliga hos honom något krystat, något att sätta staket kring, som det så ofta sker idag. Tro är i vägmärken inte ett färdigt paket – take it or leave it – utan en levande relation, brottning och kamp, vila och trygghet på samma gång. ”Hur många ha ej drivits ut i mörkret genom det tomma talet om tro som ett försanthållande,” suckar han på något ställe i Vägmarken. Och ”Jag vet ej vem – eller vad – som ställde frågan. Jag vet ej när den ställdes. Jag minns ej att jag svarade. Men en gång svarade jag ja till någon – eller något” skriver han på pingstdagen 1961, hans dödsår. Det kommer för

övrigt snart en bok som behandlar Dag Hammarskjöld ur ett ledarskapsperspektiv, närmare bestämt Transformerande ledarskap, Generalsekreteraren av Per Starke. Så var Hammarskjöld inte bara en världsledare, utan också en mystiker: ”Att bevara den inre tystnaden – mitt i stojet. Att förbli öppen, stilla, fuktig mylla i det fruktbara mörker där regnet faller och säden groor – hur många som än i det torra dagsljuset trampar fram över markerna i virvlande damm.” Hemma i Uppsala bor jag bara några stenkast från Hammarskjölds grav. Det händer att jag där ser spår av någon internationell gäst som lämnat blommor eller en krans. Hans minne lever internationellt. Må det göra det också i Sverige och må våra ungdomar också få beröras av hans yttre verk och inre liv, av de vägmärken som han lämnat för oss. Vid Dag Hammarskjölds begravning höll ärkebiskop Erling Eidem ett tal som kretsade kring Anders Frostenssons psalm (102 i vår nuvarande psalmbok): Öster, väster, norr och söder, korsets armar överskygga, alla äro våra bröder, som på jorden bo och bygga. Då vi bröders bördor bära, med och för varandra lida, är oss Kristus åter nära, vandrar, osedd, vid vår sida. När ärkebiskop Eidem skulle karaktärisera Hammarskjölds gärning valde han alltså en psalm som sa: alla människor som lever på jorden är bröder – och systrar får vi idag tillägga. När vi bär varandras bördor och när vi lider med och för varandra då är Kristus nära. Det här är ett starkt vittnesbörd också i vår tid, när nationalismen tilltar och politiska krafter söker splittra människor. Hammarskjölds gärning är fast rotad i den kristna traditionen. Också idag är det sant att vi inte får vända ryggen mot människor i nöd. Ingen människa kan i längden bevara sin värdighet så länge andra människors värdighet trampas på. Må Hammarskjölds mod, integritet och engagemang vara en källa till inspiration för oss alla. Låt mig avsluta med en bön om välsignelse från Hammarskjölds Vägmärken: ”Med kärleken hos den som vet allt, med tålmodet hos den vars nu är evigt, med rättfärdigheten hos den som aldrig svikit, med ödmjukheten hos den som upplevt allt sveks möjlighet”. Tyst minut. Tack för gemenskapen här på denna plats och på denna dag. Må friden som vi inte själva kan skapa bevara oss.

Taggar

2020-tal, 2021, Kvinna, Minnestal

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/antje-jackelen-minnestal-till-dag-hammarskjold>